

CZU: 327(470:478-11)

DOI: [10.5281/zenodo.3887538](https://doi.org/10.5281/zenodo.3887538)

ZONA ESTICĂ A REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL INTERESELOR FEDERAȚIEI RUSE

Svetlana CEBOTARI

Universitatea de Stat din Moldova

Dezintegrarea URSS a generat pentru Federația Rusă o situație geopolitică și geostrategică nouă. Rusia aspiră la redobândirea statutului de altădată, a celui de supraputere. Extinderile succesive ale NATO și UE spre Est au scos în relevanță inconsistența politicii rusești. Îmbrățișarea vectorului euroatlantic de către Georgia și Ucraina sau a celui european de către Republica Moldova au relevat că interesele Rusiei derivă din principalele obiective (neoficiale) ale intereselor geostrategice și ale politicii externe – de a menține controlul asupra fostelor republici sovietice.

În acest articol sunt supuse cercetării principalele interese ale Federației Ruse în zona estică a Republicii Moldova.

Cuvinte-cheie: *Republica Moldova, Federația Rusă, interes, zonă, putere, sferă de interes.*

THE EASTERN AREA OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA IN THE CONTEXT OF THE RUSSIAN FEDERATION'S GEOSTRATEGICAL INTERESTS

The URSS disintegration generated for Russian Federation a new geopolitical and geostrategical situation. Russia aspires to regain the status of the superpower. The successive enlargements of NATO and the EU to the East they brought relevance Russian policy inconsistency. Embracing Euro-Atlantic vector by Georgia and Ukraine or the European vector by Moldova revealed that Russian interests derived from the main objective (unofficial) of geostrategical interests and foreign policy, to maintain control over the former Soviet republics.

The present article mainly researches the principal interests of the Russian Federation in the Eastern area of the Republic of Moldova.

Keywords: *Republic of Moldova, the Russian Federation, interest, area, power, sphere of interest.*

Introducere

Dezintegrarea URSS a generat pentru Rusia o situație geopolitică și geostrategică nouă. Rusia s-a pomenit „împinsă în adâncul Eurasiei”, fapt perceput ca ceva inadmisibil pentru țara care, timp de secole, a jucat un rol de importanță majoră în politica internațională, dar și cea europeană. Frontierele Rusiei se restrâng la cele care au fost la începutul sec. XIX în Caucaz, la jumătatea aceluiași secol în Asia Centrală și cam la cele ce au fost prin anul 1600 spre vest, imediat după domnia lui Ivan cel Groaznic. Totodată, pretinzând a fi calificată și în continuare drept o mare putere, Rusia aspiră la redobândirea statutului de altădată, a celui de supraputere. Extinderile succesive ale NATO și UE spre Est au scos în relevanță inconsistența politicii rusești. Îmbrățișarea vectorului euroatlantic de către Georgia și Ucraina sau a celui european de către Republica Moldova au relevat că interesele Rusiei derivă din principalele obiective (neoficiale) ale intereselor geostrategice și ale politicii externe – de a menține controlul asupra fostelor republici sovietice. Pentru a-și păstra statutul de mare putere, Rusia are nevoie de menținerea influenței sale, inclusiv de prezența militară în Moldova, ca instrument de exercitare a presiunii politice.

Interesele Federației Ruse în zona estică a Republicii Moldova

În prezent, există motive care ar putea explica efortul asiduu al Federației Ruse de a menține Republica Moldova, ca și restul statelor din spațiul est-european, în raza sa de influență. În timpul URSS, Republica Sovietică Socialistă Moldovenească (RSSM) deținea o importanță militaro-strategică. Importanța Republicii Moldova pentru interesele Federației Ruse poate fi văzută și în conținutul dezbaterilor ce au avut loc la 17 decembrie 1993 la Moscova, în cadrul seminarului „Perspectivele reglementării conflictului transnistrean”, seminar organizat de Asociația rusă de teorie și modelare a relațiilor internaționale și care a avut un caracter restrâns. Astfel, s-a constatat că interesele Rusiei în Transnistria sunt determinate de următoarele necesități:

- a) de a păstra pozițiile strategice ale Rusiei în sud-estul Europei;
- b) de a apăra în Republica Moldova interesele populației ruse și ale reprezentanților altor naționalități care consideră Rusia drept patria lor istorică;
- c) de a păstra legături cooperacioniste cu întreprinderile din Transnistria, unele dintre ele fiind unice în cadrul complexului industrial-militar;

d) de a reglementa conflictul în interesul stabilității interne proprii și al consolidării relațiilor Rusiei cu țările din vecinătatea apropiată în care există o minoritate rusă;

e) de a stabili relații mai previzibile și mai stabile cu România și de a nu admite creșterea influenței ei naționaliste asupra Republicii Moldova [1, p.6-7].

Valoarea strategică a Republicii Moldova este atestată de prezența unei infrastructuri militare în zona estică a Moldovei, care ar putea fi folosită în cazul unui eventual conflict dintre Rusia și NATO. În plus, accesul Rusiei la zona transnistreană este blocat de Ucraina, care adoptă deseori o politică diferită de cea a Rusiei. În acest caz, Republica Moldova ar mai putea fi folosită de către Rusia pentru controlarea României și Ucrainei. Însă, politica României din ultimul deceniu, cea de aderare la structurile de securitate euroatlantice (aderarea în 2004 la blocul NATO) și economice (aderarea în 2007 la UE), nu lasă loc pentru diferite speculații privind modificarea vectorului politic extern [2, p.300-320].

Până la desfășurarea evenimentelor din 2014 din estul Ucrainei, soldate cu anexarea peninsulei Crimeea la Federația Rusă, față de zona transnistreană se manifesta o atenție deosebit de intensă. Aceasta se explică, în primul rând, prin înaintarea frontierei Uniunii Europene nemijlocit spre Republica Moldova. Astfel, Europa descoperă inopinat că la frontiera ei de Est există o țară cu un conflict înghețat, ca rezultat al cărui pe teritoriul ei a apărut o formațiune statală numită Transnistria („Republica Moldovenească Nistreană” – RMN), nerecunoscută pe arena internațională, dar care, de fapt, timp de 23 de ani există ca stat autonom în componența Republicii Moldova, având propria constituție și legislație.

În perioada sovietică, pe teritoriul din stânga Nistrului al RSSM se producea mai mult de o treime din toată producția industrială a republicii. Complexul industrial cuprindea următoarele ramuri: electroenergetica, siderurgia, industria constructoare de mașini și prelucrarea metalelor, industria electrotehnică, chimică, de prelucrare a lemnului, industria mobilei, industria poligrafică, a sticlei, industria ușoară și cea a materialelor de construcții. În Transnistria sunt localizate centralele electrice de la Cuciurgan și Dubăsari. Centrala electrică de la Cuciurgan nu doar că furniza energie electrică pentru toată RSSM (în cazul unei industrii funcționale), dar și exporta energie electrică în Ucraina și în câteva țări membre ale Consiliului de Ajutor Economic Reciproc (CAER). Tot oțelul și laminatul, 90% din energia electrică a fostei RSSM se produceau în zona estică a țării. Dezintegrarea URSS a provocat și distrugerea sistemului de relații economice, fapt ce a destabilizat considerabil economia regiunii. Unele ramuri industriale au decăzut total. Aceste procese erau comune pentru întreg spațiul postsovietic. În zona transnistreană, situația social-economică se complica și din cauza statutului ei nedeterminat și a conflictului permanent dintre oficialii de la Chișinău și cei de la Tiraspol. Întreprinderile transnistrene au parcurs o cale destul de lungă – de la proprietatea de stat de 100% (începutul anului 1990) până la privatizarea generală (2002–2003). Până la demararea procesului de privatizare, industria includea 144 de întreprinderi cu diverse forme de proprietate: 113 din acestea erau întreprinderi de stat, 11 – societăți pe acțiuni și 6 – întreprinderi colective [3].

Fosta Republică Sovietică Socialistă Moldovenească a avut o importanță aparte în planurile geopolitice și geostrategice ale Uniunii Sovietice în perioada Războiului Rece. Pe teritoriul RSSM aveau să fie dislocate unități militare din compunerea forțelor terestre ale Districtului Militar Odesa, precum și o parte importantă a forțelor terestre și aeriene subordonate direct Marelui Stat-Major al Armatei Sovietice de la Moscova. Celebra de-acum Armata a 14^a sovietică a fost creată în noiembrie 1956 ca urmare a comasării corpurilor de armată sovietică 10 și 24, care făceau parte din Districtul Militar Odesa. Misiunea ei principală era de a asigura supremația militară a Uniunii Sovietice asupra Europei de Sud-Est (România, Iugoslavia, Grecia și Italia) în cazul unui conflict militar cu NATO și de a efectua o ofensivă strategică pe teatrul de operațiuni militare din Balcani, intitulat în planurile de operații sovietice Frontul de Sud-Vest. Canalul Suez și coasta de nord a Africii constituiau, totodată, un al doilea obiectiv strategic al acestei armate care se constituia într-un vârf de lance al ofensivei Armatei Roșii în cadrul unui război împotriva NATO și a Europei. În actuala clădire a Ministerului Apărării din Chișinău s-au aflat Comandamentele de Arme și Punctul de Comandă al Marelui Stat-Major sovietic pentru Direcția Operativă Sud-Vest. Clădirea era înzestrată cu cele mai moderne și sofisticate sisteme tehnice și radio de spionaj și contraspionaj. În Republica Moldova, pe partea dreaptă a Nistrului, au staționat, până în 1998, două divizii motorizate de tancuri și o divizie de desant aerian, deservite de două aerodromuri militare pentru elicoptere și avioane de luptă de tip MIG-29. Pe teritoriul RSS Moldovenești se mai aflau subunități de rachete, baze de rachete cu rază medie de acțiune (rachete sol-aer și aer-sol), iar în zona Bălți și Ungheni erau amplasate unități militare de artilerie grea, unități genistice și de pionieri. În toate orașele mari

(Chișinău, Bălți, Tiraspol, Tighina, Râbnîța, Dubăsari, Cahul, Florești etc.), precum și în localitățile mai mici, de-a lungul râurilor Prut și Nistru, se aflau unități și subunități militare de infanterie motorizată dotate cu cele mai moderne mașini de luptă, de tip BTR și BMP-80. Aceste forțe terestre erau sprijinite de către unități din componența Armatei a 5^{-a} a Aviației sovietice, subordonate nemijlocit Districtului Militar Odesa, precum și unități cu caracter de infrastructură ale Flotei Mării Negre care se aflau dislocate pe teritoriul RSSM. Forțele militare sovietice erau dublate de detașamentele „ALFA”, „DELFIN” și „DNESTR” ale KGB și GRU [4].

Americanii și europenii manifestau interes, dar acest interes era generat nu de conflictul în sine, ci de stocurile de armament și de căile pe care armamentul respectiv ajungea în mod surprinzător prin cele mai nedorite zone ale mapamondului. Supunând unei analize obiective relațiile moldo-ruse prin prisma corelației Uniunea Europeană - Rusia și SUA - Rusia, vom putea afirma că complexitatea interacțiunilor rezultate se datorează impactului exercitat de fiecare dintre acești actori, precum și de interesele lor în această regiune. Drept rezultat al concurenței ruso-americane în diverse regiuni ale lumii, Moscova a salutat lansarea Politicii Europene de Securitate și Apărare Comună (PESC), văzând în aceasta un nou mijloc de diminuare a influenței SUA și NATO în Europa. Totodată, datorită disparităților euroatlantice în ceea ce privește politica de securitate a Alianței Nord-Atlantice, ca urmare a influenței SUA în diverse conflicte regionale, UE a fost tentată până în anul 2014 să-și intensifice cooperarea cu Rusia, în special în cadrul politicii de vecinătate. Evenimentele din Republica Moldova, Georgia și Ucraina au adus o nouă turnură strategică în relațiile UE-Rusia.

Lipsa unei poziții ferme și a unor interese clar definite în cadrul UE din partea Republicii Moldova ar putea plasa Rusia pe o poziție managerială la frontieră, Transnistria devenind în asemenea caz o zonă strategică dintre SUA, UE și Rusia, cu toate că, odată cu acceptarea SUA și a UE în mecanismul de negocieri privind conflictul transnistrean, rolul acestor doi actori în regiune crește. Totodată, ținând cont de dificultățile cooperării dintre acești actori, atât în cadrul mecanismului de consultări oferit de OSCE, cât și al noului format de negocieri „5+2”, eficiența unei misiuni internaționale de stabilizare în Transnistria este îndoielnică. Datorită mecanismului imperfect de suprareprezentare, pe care îl presupune formatul „5+2”, este de așteptat ca Rusia să utilizeze toate avantajele care rezultă din prezența sa militară, economică și politică în regiune, pentru a submina procesul de negocieri.

În condițiile unor astfel de amplasări politice a intereselor SUA și UE în zona transnistreană, devine evident rolul pe care îl va avea Rusia. În timp ce interesul primordial al SUA constă în retragerea arsenalului militar al Armatei a 14^{-a} și în consolidarea securității în regiune, Uniunea Europeană este interesată în determinarea liderilor de la Tiraspol să accepte normele democratice și dreptul internațional, în cadrul unui proces de stabilizare, democratizare, contracarare a tranzitului ilicit de mărfuri, a traficului de persoane, armament, droguri. Din moment ce aceste obiective vor fi atinse, este posibil ca rolul SUA și al UE în zona transnistreană să diminueze, ceea ce convine pe deplin intereselor Rusiei și ale liderilor de la Tiraspol [5].

Problema prezenței militare ruse a apărut din punct de vedere politic și juridic atunci când, prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr.234 din 14 noiembrie 1992, armele, munițiile, mijloacele de transport, tehnica militară, bazele militare și altă avere aparținând unităților militare ale Armatei Sovietice, dislocate pe teritoriul republicii, au fost declarate proprietate a Republicii Moldova. La 18 martie 1992, Decretul nr.73 emis de președintele Snegur stipula că „în scopul creării bazei pentru constituirea Forțelor Armate ale Republicii Moldova”, unitățile militare ex-sovietice dislocate în Moldova au fost trecute sub jurisdicția Republicii Moldova și transmise Ministerului Apărării al Republicii Moldova „cu toată tehnica, armamentul, clădirile și altă avere aflată la balanța unităților militare”.

Ignorând decretele Președintelui Mircea Snegur, la 1 aprilie 1992, Boris Elțin, Președintele Federației Ruse, a emis Decretul nr.220 „Cu privire la trecerea sub jurisdicția Federației Ruse a unităților militare ale Forțelor Armate ale fostei URSS aflate temporar pe teritoriul Republicii Moldova”. În conformitate cu acest Decret, „Armata a 14^{-a} de Gardă, formațiunile, unitățile militare și instituțiile Forțelor Armate ale ex-URSS, aflate pe teritoriul Republicii Moldova și care nu au intrat în componența forțelor ei armate, au fost trecute sub jurisdicția Federației Ruse și în subordonarea comandamentului suprem al Forțelor Armate Unificate ale CSI. Trecerea trupelor sub jurisdicția Federației Ruse se explică prin necesitatea de a menține o conducere stabilă și de a asigura funcționarea trupelor, de a nu admite implicarea trupelor în conflicte interetnice, de a proteja din punct de vedere social militarii și membrii familiilor lor.

Deși Decretul din 1 aprilie 1992 a fost un act ilegal și neprietenesc din partea Rusiei, conducerea Moldovei nu l-a contestat. Aceasta se explică, probabil, prin faptul că Decretul a fost emis într-o perioadă

foarte tensionată a relațiilor moldo-ruse, unul dintre scopurile emiterii lui fiind de a nu admite implicarea trupelor în conflict. Există un șir de motive pentru a considera Decretul Președintelui Elțin drept ilegal. Este unanim acceptat că pe teritoriul unui stat acționează legile interne și normele de drept internațional pe care le-a acceptat statul respectiv, aderând la anumite convenții, tratate internaționale. Însă, în pofida acestei reguli unanim acceptate, Decretul Președintelui Elțin s-a extins asupra unui teritoriu care nu făcea parte din componența Federației Ruse, asupra unor organizații și asupra unei averi care nu aparțineau Rusiei. Deci, luând în considerare cele menționate, Decretul din 1 aprilie 1992 nu poate fi considerat legal și, totodată, tehnica militară, armamentele, munițiile și altă avere a trupelor ex-sovietice dislocate pe teritoriul Republicii Moldova la data emiterii acestui Decret aparțineau Moldovei, iar Rusia și-a însușit o avere care nu-i aparținea [6, p.124-125].

Dacă e să facem abstracție de la înaintarea spre Est a NATO și a UE, este firească întrebarea dacă există și alte motive care ar putea explica efortul asiduu al Federației Ruse de a menține Republica Moldova în raza sa de influență. În timpul URSS, Republica Sovietică Socialistă Moldovenească mai deținea o importanță militaro-strategică. Reprezentând hotarul de Sud-Vest al URSS, Moldovei sovietice i se atribuia, în cadrul Districtului Militar Odesa, rolul de bastion principal în cazul unei agresiuni din Sud-Vest. În plus, teritoriul Moldovei mai servea drept cap de pod pentru viitoarele operațiuni ofensive în direcția Balcani, Grecia, Turcia, canalul Suez și coasta Africii de Nord, în calitate de obiectiv strategic secundar. Dezintegrarea URSS și independența Ucrainei au diminuat importanța strategică a noului stat moldovenesc. Republica Moldova a încetat să fie „cap de pod spre Balcani”. Aceasta a devenit clar îndeosebi după instaurarea unui regim democratic în Serbia, ultimul presupus aliat al Rusiei în regiune, și orientarea Serbiei spre UE. Teritoriul mic al Moldovei nu-i permite acesteia nici să se declare „intersecție a căilor comerciale dintre Est și Vest”. Republica Moldova nu deține resurse naturale de natură strategică. Produsele alimentare pe care le exportă Moldova în Rusia nu sunt de importanță majoră pentru piața alimentară rusă. Un anumit interes economic prezintă doar unele întreprinderi din ramurile de vinificare și de prelucrare a tutunului. De asemenea, putem presupune că existența „găurii negre” transnistrene, precum și coruptibilitatea funcționarilor publici, ar putea fi interesul capitalului rusesc, care de mai multe ori are o origine dubioasă, Republica Moldova îndeplinind multe dintre caracteristicile unei zone „off-shore” [5].

Un aspect important al interesului manifestat de către Federația Rusă prezintă activitatea unor întreprinderi din zona estică a țării. Cele mai renumite sunt întreprinderile „Pribor”, „Metalorucav”, „Kirov Electrical Appliances”, complexul industrial „Electromaș” amplasat la Tiraspol și complexul industrial metalurgic și hidraulic din Râbnița, care, sub acoperirea oficială de producere a aparatelor electrice și a obiectelor de uz casnic, s-au ocupat de producerea ilegală a armamentului (până la instaurarea Misiunii Uniunii Europene de Asistență la Frontieră în Moldova și Ucraina – EUBAM). Gama armelor ilegal fabricate în aceste complexuri industriale este variată. Astfel, printre modelele de armament fabricat ilegal în zona transnistreană pot fi menționate: multilansatoare de 20 tub, amplasate pe vehicule „Zil 131” și „Ural 365” (au fost exportate în zone conflictuale, ca, de exemplu, în Abhazia). De asemenea, sunt produse și alte modele de armament: lansatoare de grenade antitanc de model „Spig -7” și „Spig-9”, mine de 82 și 120 mm, lansatoare de mine portabile de 50 mm, model Katran. De asemenea, sunt fabricate ilegal revolvere de model Pm de 9 mm, Tt de 7,62 mm, Psm de 5,45 mm, arme de asalt Ak 47 Kalașnikov de 7,62 și de 5,45 mm, mitraliere compacte de 9 mm, lansatoare de grenade Pcela și Gnom, lansatoare de mine de model Vasiliok (unele dintre acestea au fost comercializate rebelilor ceceni), lansatoare de arme mobile de model Duga, lansatoare de grenade de model Npgm-40 destinate aplicării pe mitraliere de model Ask 74, lansatoare de mine de model 82 mm, mine antipersonal Pnd în înveliș din lemn, lansatoare de grenade de 40 mm de model Gp-15 [7, p.75].

În acest context, prezintă interes și depozitul militar de la Cobasna, în apropierea orașului Râbnița, aflat în nordul Transnistriei. Amplasat pe o suprafață de cca 132 ha, la depozitul militar de la Cobasna erau stocate cca 42 mii tone de armament convențional, muniții și material de război din perioada ex-sovietică. Actualmente, Moscova menține pe teritoriul regiunii transnistrene cca 20 mii tone de muniții. Aceste muniții și trupe militare urmau să fie retrase necondiționat și complet de pe teritoriul Republicii Moldova până în 2002, în conformitate cu Tratatul cu privire la Forțele Armate Convenționale în Europa (FACE) și Declarația Summitului OSCE de la Istanbul din 1999. În 2007, Rusia și-a suspendat participarea la Tratatul FACE, iar acum condiționează retragerea completă a munițiilor și trupelor sale din Republica Moldova, tergiversând soluționarea conflictului transnistrean, poziție care nu coincide cu cea a Chișinăului, axată pe retragerea completă și

necon condiționată a munițiilor și trupelor militare. O parte a armamentului convențional a fost retrasă de către Rusia sau a fost traficată și comercializată ilegal în diferite părți ale lumii. În componența forțelor militare și a celor paramilitare din Transnistria se află 16 mii de efective, subdivizate în 4 brigăzi de infanterie motorizată dislocate la Tiraspol, Râbnița și Dubăsari, dotate cu aparatură și tehnică avansată. Complexul dispune de 18 tancuri, 107 blindate, 73 de tunuri, 46 de instalații antiaeriene și 173 de unități anticar. Flota aeriană este compusă din 9 elicoptere Mi-8T, 6 elicoptere Mi-24, elicoptere Mi-2 și avioane An-2, An-26 și Yak-18 [7, p.78]. Oficial, în zonă ar fi în jur de 1200 de militari ruși. În contextul conflictului din Ucraina, presa de la Kiev a scris că în Transnistria ar fi prezenți cel puțin 5 mii de militari [8].

Un motiv care a făcut ca Federația Rusă să manifeste interes față de Republica Moldova a fost extinderea NATO spre Est, care a ajuns în Constanța, la 200 de kilometri de hotarele Moldovei [9]. Extinderea NATO din perioada *post-război rece*, în special cea din anul 2004, a dus la schimbarea arhitecturii securității europene, implicând și Republica Moldova într-un nou sistem de securitate [10]. Valurile de extindere din 1999 și 2004 au poziționat Republica Moldova în vecinătatea imediată a organizației euroatlantice, ceea ce nu a putut să treacă fără efect pentru complexul de securitate națională. Regiunea transnistreană are un rol primordial în confruntarea dintre Rusia și NATO pe dimensiunea sud-est europeană. Controlând această regiune, Federația Rusă a avut posibilitatea de a manipula conducerea Republicii Moldova, iar aceasta este o cale de a influența Ucraina, care, la rândul său, deschide Rusiei posibilitatea de a-și menține influența în Europa de Est. SUA, conform declarațiilor Președintelui V.Putin, creează amenințări pentru Rusia prin amplasarea unor elemente ale sistemului global american de apărare antirachetă în Polonia și România [11]. În acest context, Rusia nu are nicio problemă cu instalațiile de la Deveselu, care nu constituie o amenințare pentru ea. Prezintă pericol pentru Federația Rusă fazele finale ale proiectului, adică faza a treia – amplasarea unui radar în Cehia și a unor interceptori în Polonia și faza a patra – desfășurarea unor interceptori care să poată anihila nu doar rachetele cu rază medie de acțiune, ca Shahab-3 iraniană, dar și rachete intercontinentale și, eventual, ar putea lansa desfășurarea unor elemente ale scutului pe orbită. În opinia conducerii Federației Ruse, aceste sisteme ar amenința echilibrul strategic global și, prin urmare, Rusia contestă întregul program, inclusiv fazele unu și doi. Deși i s-au dat asigurări că nu este îndreptat împotriva ei, Rusia continuă să susțină că scutul îi va afecta capacitatea de descurajare nucleară și a promis în repetate rânduri „o ripostă pe măsură” [12].

Sistemul antirachetă de la Deveselu reprezintă o preocupare pentru Rusia, întrucât acesta este o garanție că România nu se va întoarce sub o altă sferă de influență rusească [13]. Inițial, sub administrația lui George W. Bush, scutul antirachetă trebuia să fie amplasat în Polonia și Cehia. România împreună cu alte state și-au manifestat atunci nemulțumirea că această arhitectură nu protejează toate membrele NATO. Doar Nord-Vestul României ar fi fost protejat de un atac cu rachetă, iar statele membre ale NATO, precum Bulgaria, Grecia sau Turcia, ar fi rămas descoperite. Această formulă avea și dezavantajul diplomatic că irita Rusia. Sub administrația lui Barack Obama, ecuația s-a schimbat brusc. Polonia și Cehia au ieșit din schemă, deși existau deja semnate tratate strategice de cooperare cu SUA. Arhitectura scutului a fost schimbată, fiind regândit ca un sistem care să cuprindă elemente navale și terestre (sistemul AEGIS pe crucișătoare în Marea Mediterană și interceptoare și radare în România, Turcia și eventual Bulgaria sau Grecia, conform unei telegrame Wikileaks de la București [14].

Președintele V.Putin percepe elementele scutului de apărare antirachetă din România și Polonia drept amenințări la adresa securității statului. Scutul american antirachetă reprezintă unul dintre subiectele criticate de către Federația Rusă, de la inițierea proiectului. La baza militară de la Deveselu vor fi amplasate rachete de tip SM-3, care pot intercepta rachete balistice cu rază medie de acțiune (inclusiv rachetele intercontinentale iraniene Shahab-4 și Shahab-5 cu raze de 2800 km și de 4300 km). În fazele 3 și 4 ale proiectului, elementele scutului urmează să fie substituite cu o rachetă cu o capacitate mai mare. Sistemul de apărare a fost conceput împotriva unor posibile atacuri cu rachete de mare capacitate din Iran sau din alte zone ale Orientului Mijlociu. De asemenea, în baza militară de la Deveselu va funcționa un radar Aegis SPY-1 și 24 de interceptoare SM-3 (Standart Missile-3) de tipul Blok IB. Sistemul Aegis, instalat pe nave militare sau pe platforme maritime, are rolul de a intercepta rachete cu rază scurtă și medie de acțiune. În prezent, există cel puțin 24 de sisteme Aegis instalate pe nave militare americane, patrulând în Oceanul Pacific și Marea Mediterană. Sistemul antirachetă NATO din Europa are obiectivul de a contracara amenințări reprezentate de țări precum Iranul. O altă componentă a sistemului antibalistic este sistemul terestru mobil de mare altitudine THAAD, instalat pe camioane militare [11].

În acest context, interesele Rusiei constau în a ține în sfera de influență Republica Moldova, nu doar Transnistria. Rusia are nevoie de un platou mai mare pentru prezența geopolitică în această regiune a Europei, pentru că vrea să stopeze apropierea NATO de granițele ei și să prevină formarea unui lanț de state dușmane din regiunea baltică până la Marea Neagră. La rândul său, NATO, prin amplasarea scutului antirachetă pe teritoriul României, stabilirea relațiilor speciale cu Republica Moldova și Ucraina, capătă posibilitatea de a controla frontiera de est a Rusiei și de a o transforma dintr-o putere euroasiatică în una asiatică [10].

De asemenea, Republica Moldova este importantă pentru Rusia prin localizarea sa geografică. Moldova este o țară în care se întâlnesc puterile occidentale, iar Moscova, cel mai probabil, va rămâne paralizată din punct de vedere politic pe termen scurt sau chiar mediu, susține agenția americană Stratfor. Localizarea geografică a Moldovei o face importantă pentru Rusia, fiind o rută tradițională de invazie dinspre Sud-Vest și statele balcanice. Aceasta este situată în apropiere de portul strategic Odesa și peninsula Crimeea, unde Rusia, până în 2014, își staționează flota la Marea Neagră și face parte din rețeaua de tranzit de energie care leagă Rusia de Europa și Turcia [15]. Odată cu anexarea Crimeii de către Federația Rusă are loc schimbarea accentelor, are loc creșterea rolului geostrategic al peninsulei, iar rolul geostrategic al Republicii Moldova pentru Rusia scade. Pornind de la considerentele că în peninsula Crimeea sunt amplasate forțele navale ruse, are loc diminuarea importanței geostrategice a zonei transnistrene a Republicii Moldova. Deși are loc diminuarea importanței geostrategice a Republicii Moldova pentru Federația Rusă, totuși, Rusia, conform prevederilor Concepției politicii externe din 12 decembrie 2016, consideră Moldova, conform articolului 58 din Concepție, drept zonă pentru care Federația Rusă manifestă interes și se pronunță pentru păstrarea statutului special al zonei transnistrene [16].

Un alt pretext al intereselor Federației Ruse, conform Doctrinei militare din 30 decembrie 2014, este de a apăra și a proteja cetățenii ruși aflați în afara teritoriului de suveranitate al Rusiei [17]. Astfel, în Republica Moldova 6 la sută din populație este de etnie rusă, iar în Transnistria procentul este de 30 la sută (alți 30 la sută sunt ucraineni).

Revenind la analiza Tratatului de prietenie și cooperare între Republica Moldova și Federația Rusă din 2001, în conformitate cu prevederile art.16, părțile garantează cetățenilor celuilalt stat aceleași drepturi și libertăți de care beneficiază cetățenii săi, în conformitate cu legislația națională a părților și tratatele bilaterale dintre ele. De asemenea, părțile protejează în modul stabilit drepturile cetățenilor lor care locuiesc pe teritoriul celuilalt stat, în conformitate cu principiile și normele general recunoscute ale dreptului internațional și angajamentele conținute în documentele Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa. Problemele cetățeniei duble vor fi reglementate în baza unui acord separat dintre state. În conformitate cu principiile dreptului internațional și ținând cont de interesele lor naționale, statele vor coordona politica lor în domeniul migrației, inclusiv măsurile vizând prevenirea și neadmiterea migrației ilegale din terțe state și, în aceste scopuri, vor încheia un acord separat (art.17). Un aspect important, stipulat în art.18 al Tratatului, este faptul că părțile semnate garantează și protejează drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale la libera exprimare, menținerea și dezvoltarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase și creează condițiile necesare pentru păstrarea acestei identități. Părțile vor întreprinde măsuri necesare pentru prevenirea și curmarea oricăror acțiuni care reprezintă discriminări sau violențe împotriva unor persoane aparte sau grupuri de persoane, bazate pe intoleranță națională, rasială, etnică sau religioasă [18].

Apărarea cetățenilor aflați în afara hotarelor este unul dintre pretextele des utilizate de marile puteri atunci când acestea încearcă să-și extindă influența asupra altor state. De fiecare dată când relația cu Rusia se răcește, în presa rusă apar discuții despre situația comunității rusești din Moldova, pe care o prezintă drept una destul de precară. Cu toate acestea, situația minorităților ruse din Republica Moldova este una deosebită față de Țările Baltice, cu care adeseori este comparată Republica Moldova la acest capitol. În opinia mai multor experți care se ocupă de problema minorităților naționale, legislația moldovenească este una dintre cele mai bune care există în această regiune. La momentul adoptării „Legii despre minoritățile naționale”, aceasta a fost lăudată chiar de către Valeri Klimenko, liderul Congresului Comunităților Ruse din Moldova, care a spus că „în sfârșit puterea a început să se intereseze de situația minorităților”. Chiar în primul articol al acestei legi se menționează că prin persoane aparținând minorităților naționale se înțelege persoanele care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, sunt cetățeni ai ei, au particularități etnice, culturale, lingvistice și religioase prin care se deosebesc de majoritatea populației – moldoveni – și se consideră de altă origine etnică. Dintre toate minoritățile naționale din Republica Moldova cea mai activă pare a fi cea rusă. În primul rând, datorită statutului de

limbă „de circulație interetnică” și datorită influenței pe care o are limba rusă; și la nivel oficial, și la nivel neoficial, limba rusă este folosită la același nivel cu limba de stat, iar în unele sectoare chiar este practic dominantă. Conform legislației moldovenești, toate documentele oficiale sunt emise în ambele limbi, funcționarii publici sunt obligați să le cunoască și să răspundă la cererile cetățenilor în limba în care le-a fost solicitată cererea. În Guvernul și Parlamentul Republicii Moldova există funcționari, chiar miniștri și deputați, care vorbesc doar limba rusă. De aceea, la multe dintre întâlnirile la nivel înalt, cum ar fi ședințele de Guvern sau la Președinție, discuțiile au loc în limba rusă, iar ședințele plenare ale Parlamentului se traduc simultan pentru deputații care nu vorbesc limba oficială de stat. Actualmente, conform ultimului recensământ din 2004, rușii din Republica Moldova constituie 201212 locuitori, ceea ce reprezintă aproximativ 5,9% din populația întregă a țării [19].

Dacă e să analizăm situația din țară, conform datelor recensământului din 2004, slavii formează majoritatea – 30,4% ruși, 28,8% ucraineni, 2% bulgari, 2% polonezi, formând un total de 63,2%. Deci, moldovenii reprezintă 31,8% și găgăuzii 2%, formând majoritatea în trei raioane: Camenca – 63 %, Dubăsari – 89% și Grigoriopol – 76%. Mai mult ca atât, este interesant faptul că pentru o parte din alte naționalități limba rusă este considerată limba maternă, ceea ce face ca *de facto* populația vorbitoare de rusă să fie ceva mai mare. Majoritatea populației vorbitoare de limbă rusă locuiește în orașe, dintre care aproape jumătate din numărul total este concentrată la Chișinău. De asemenea, un număr mare se află în al doilea oraș ca mărime – Bălți și, în special, în raioanele de nord ale țării. În Moldova există un număr mare de organizații ale etnicilor ruși, care sunt finanțate de către autoritățile centrale sau locale din Rusia. Printre cele mai mari putem menționa Comunitatea Rusă din Moldova și Congresul Comunităților Rusești. Chiar dacă acum organizațiile etnicilor ruși nu sunt atât de active precum alte organizații din Ucraina sau din Țările Baltice, totuși acestea rămân a fi grupuri de presiune utilizate de către Federația Rusă în cazul în care aceasta are nevoie pentru a mediatiza anumite evenimente [20]. Spre deosebire de Republica Moldova, care respectă Tratatul de prietenie și cooperare, Federația Rusă, care, deși și-a asumat anumite obligațiuni față de cetățenii moldoveni aflați pe teritoriul Rusiei, nu întreprinde acțiuni reciproce.

Scopul Federației Ruse este de a-și îmbunătăți poziția în Republica Moldova prin consolidarea partidelor filoruse din Republica Moldova. Rusia poate cel puțin să se asigure că Republica Moldova rămâne divizată și incapabilă să aleagă un curs al politicii externe prooccidentale. Acest lucru, alături de dimensiunile reduse și poziția sa strategică, reprezintă un factor principal al slăbiciunii statului și al abilității sale de a balansa între puteri externe. Republica Moldova este divizată atât din punct de vedere teritorial, cât și politic [21].

După alegerile parlamentare din 30 noiembrie 2014, trei partide care se pretindeau proeuropene au obținut o majoritate minimă în legislativul de la Chișinău. Însă, Partidul Liberal a ieșit din coaliție după ce i-au fost respinse cerințele de reformare a sistemului judiciar, dar și de combatere a corupției. În același timp, cele trei partide considerau că un procuror general independent, susținut de UE, trebuie să facă ordine în cercurile cvasimafiote și financiare. Rusia controlează și finanțează câteva dintre partidele politice de la Chișinău. Cel mai cunoscut în prezent este PSRM, o ramificație a comuniștilor, care la alegerile din toamna anului 2016 a devenit cel mai puternic partid parlamentar și care cere aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală Euroasiatică. PCRPM și PSDM pledau pentru crearea unui spațiu vamal și economic comun cu Rusia, prin aderarea Republicii Moldova la Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan și la Uniunea Euroasiatică propusă de Președintele V.Putin, ceea ce este în contradicție cu obiectivul strategic de integrare europeană. Prin discursurile promoscovite și relațiile ascunse cu Moscova, membrii acestor partide nu sunt interesați de procesul de integrare europeană. Deși Guvernul Gaburici pleda pentru vectorul proeuropean, de fapt, guvernul condus de acesta tindea, înainte de toate, să coordoneze toate acțiunile cu Rusia [22]. Ca și Ucraina, Republica Moldova este slabă și divizată, dar, spre deosebire de aceasta, ea nu are legături tradiționale sau etnice cu Rusia, ci mai curând cu România, relații care au un caracter privilegiat, special, decurgând din comunitatea de neam, cultură, limbă și istorie națională.

Concluzii

Astfel, analizând interesele geopolitice și geostrategice ale Federației Ruse în Transnistria, putem constata că acestea sunt determinate de următoarele necesități ale Rusiei: 1) păstrarea pozițiilor strategice ale Rusiei în Estul Europei; 2) apărarea în Republica Moldova a intereselor populației ruse și ale reprezentanților altor naționalități care consideră Rusia drept patria lor istorică; 3) păstrarea legăturii cu complexul militar-industrial din Transnistria, unele dintre întreprinderile acestui complex fiind unice în cadrul fostului complex

militar industrial sovietic; 4) reglementarea conflictului în interesul stabilității interne proprii și al consolidării relațiilor Rusiei cu țările din vecinătatea imediată în care există o minoritate rusă; 5) stabilirea unor relații previzibile și stabile cu România și împiedicarea, totodată, a creșterii influenței naționaliste a României asupra Republicii Moldova [4].

Referințe:

1. GRECU, M., ȚĂRANU, A. *Trupele ruse în Republica Moldova*. Chișinău: Litera Internațional, 2004. 872 p.
2. АНДРОНОВА, И.В. *Внешнеэкономические аспекты национальных интересов России на постсоветском пространстве*. Москва: Квадрига, 2010. 383 с.
3. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://www.e-democracy.md/monitoring/economy/comments/200712162/>
4. *Forțele armate transnistrene, avangarda noului dispozitiv militar rus*. [Accesat: 21.02.2020]. Disponibil: <http://www.interlic.md/2007-11-26/3163-3163.html>
5. PROHNIȚCHI E. *Vectorul european al Republicii Moldova la confluența intereselor externe ale României, Ucrainei și Rusiei*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: ipp.md/biblioteca.php?/=ro&ppage=2&idc=25-37k-suplimentalRezult
6. GRIBINCEA, M. *Politica rusă a bazelor militare. Moldova și Georgia*. Chișinău: CIVITAS, 1999, p.3.
7. SARTORI, P. La Transnistria chiave del Caucazo? În: *LIMES. Rivista italiana di Geopolitica*, 2006, nr.6. Roma: L'Espresso.
8. *R. Moldova și Federația Rusă: Parteneriat strategic versus Parteneriat realist, previzibil și viabil*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://www.timpul.md/articol/r-moldova-i-federatia-rusa-parteneriat-strategic-versus-parteneriat-realist-previzibil-si-viabil-32858.html>
9. <http://www.publika.md/situatia-se-tensioneaza-in-tara-deoarece-moldova-se-afla-la-intersectia-de-interese-geopolitice-ale-occidentului> [Accesat: 21.02.2020]
10. AFANAS, N. *Consecințele confruntării geostrategice Rusia-NATO pentru securitatea Republicii Moldova*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://realismpolitik.wordpress.com/2014/02/13/consecintele-confruntarii-geostrategice-nato-rusia-pentru-securitatea-republicii-moldova>
11. *Vladimir Putin: Scutul antirachetă din România și Polonia, amenințări americane pentru Rusia*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://www.revista22.ro/vladimir-putin-scutul-antiracheta-din-romania-si-polonia-amenintari-american-pentru-rusia-51566.html>
12. CÂMPIANU, C. *Avem scut antirachetă! Urmează reacția Rusiei*. În: <http://www.romanialibera.ro/actualitate-eveniment/avem-scut-antiracheta--urmeaza-reactia-rusiei-264780>
13. *Deveselu și scutul antirachetă, prioritate pentru Moscova*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://www.ziuaveche.ro/exclusiv-zv/dosare-ultrasecrete-exclusiv-zv/deveselu-si-scutul-antiracheta-prioritate-pentru-moscova-255894.htm>
14. <http://www.romanialibera.ro/actualitate-eveniment/la-ce-i-foloseste-romaniei-scut-antiracheta-langa-caracal-224216> [Accesat: 21.02.2020]
15. *Interesele Rusiei pentru Moldova, mai mari decât posibilitatea României de a le ține piept* [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://www.moldova.org/interesele-rusiei-pentru-moldova-mai-mari-decat-posibilitatea-rom>
16. *Концепция внешней политики Российской Федерации 2016 года*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: http://www.mid.ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/2542248
17. *Новая военная доктрина РФ в списке угроз. Глобальный терроризм оказался на десятом месте, а на первом – НАТО*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://www.newsru.com/russia/30dec2014/doktr.html>
18. *Tratat de prietenie și cooperare între Republica Moldova și Federația Rusă*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://miris.eurac.edu/mugs2/do/blob.html?type=html&serial=1020435604807>
19. *Scurt istoric al evoluției relațiilor Republicii Moldova cu Rusia*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://www.ape.md/libview.php?l=ro&idc=152&id=855>
20. *Stratfor: Rusia are interese în a menține R. Moldova, iar România nu poate rivaliza cu ea*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://www.gindul.md/archives/21650aniei-de-a-le-tine-piept-228321-rom>
21. SOLTAN, R. *Der Spiegel: Putin și-a concentrat atenția pe Republica Moldova*. [Accesat: 21.02.2020] Disponibil: <http://deschide.md/ro/news/externe/11391/Der-Spiegel-Putin-%C8%99i-a-concentrat-aten%C8%9Bia-pe-Republica-Moldova.htm>

Date despre autor:

Svetlana CEBOTARI, doctor habilitat, conferențiar universitar, Facultatea de Relații Internaționale, Științe Politice și Administrative, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: svetlana.cebotari@mail.ru

ORCID: 0000-0001-9073-104X

Prezentat la 10.03.2020